

Podmiotowość prawna uniwersytetu trzeciego wieku

1. Wprowadzenie

Systemy szkolnictwa wyższego funkcjonują na świecie już kilka tysięcy lat. Na przestrzeni tych lat zmieniał się ich charakter, cele i zadania. Szkoły wyższe od zawsze miały kształcić młodych i przygotowywać ich do sprawnego współistnienia w społeczeństwie. Z czasem jednak rolą szkół wyższych stało się integrowanie społeczeństwa poprzez upowszechnianie nauki i jej osiągnięć. Na tej kanwie zaczęto tworzyć tzw. Uniwersytety Trzeciego Wieku jako formy aktywizacji i integracji społecznej dla osób dorosłych, w tym dla osób starszych. Jest to szczególnie istotne teraz, w dobie starzejących się społeczeństw, w których dominującą liczbę stanowią już osoby dorosłe, w wielu przypadkach niemające możliwości pogłębienia swojej wiedzy w młodości, ze względu na różnego rodzaju wydarzenia dziejowe. W tym kontekście zadaniem państwa jest wspieranie rozwoju tych osób, wyrównywanie ich szans oraz aktywizacja. Powyższe można wywieść z konstytucyjnej zasady sprawiedliwości społecznej. Co więcej, kolejne przepisy konstytucyjne opisują prawa obywateli do nauki i prowadzenia badań naukowych. Jedną z form wspierania osób dorosłych są Uniwersytety Trzeciego Wieku (dalej: UTW), tworzone w Polsce od 1975 roku. UTW nie jest uniwersytetem w rozumieniu ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (u.p.s.w.)¹, tylko jednostką organizacyjną szkoły wyższej, kreowaną na podstawie art. 84 ust. 3 przywołanej ustawy, tworzoną i organizowaną tak jak inne jednostki organizacyjne szkoły wyższej właściwymi aktami normatywnymi stanowionymi przez organy uczelni. Tworzenie UTW nie jest formalnie obowiązkiem uczelni czy szerzej mówiąc, państwa. Co więcej, UTW mogą działać również w formie stowarzyszenia lub fundacji jako organizacje pozarządowe czy przy organach pomocy społecznej bądź ośrodkach kultury. Niemniej jednak mając na względzie to, iż UTW ma aktywizować jego słuchaczy poprzez popularyzowanie nauki, to największy potencjał na tym polu zawsze będą miały szkoły wyższe.

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 572.

2. Szkolnictwo wyższe i nauka

Szkolnictwo wyższe to system instytucji naukowych publicznych i niepublicznych, prowadzących działalność naukową i dydaktyczną w dziedzinach życia uznanych za nauki. Nauka jest natomiast autonomiczną częścią kultury, służącą wyjaśnieniu funkcjonowania świata, w którym żyje człowiek². Nauka jest tworzona i rozwijana tylko za pomocą tak zwanej metody naukowej lub metod naukowych, inaczej paradygmatów nauki. Uprawiana jest poprzez działalność badawczą, której celem jest upublicznienie wyników tych badań.

Nauka w państwie ujęta jest w system instytucjonalno-prawny. Jedną z podstawowych instytucji, której głównym celem jest prowadzenie działalności naukowej jest uniwersytet – rodzaj uczelni o charakterze nietechnicznym, której działalność nakierowana jest na przygotowanie kadr pracowników naukowych oraz kształcenie wykwalifikowanych pracowników. Cechami charakterystycznymi uniwersytetów, ale też wszystkich uczelni wyższych, są autonomia, która sprowadza się do stanowienia rozległych uprawnień statutowych o charakterze samorządowym³, oraz wolność akademicka, czyli wolność nauki i nauczania⁴.

Organizację szkolnictwa wyższego w Polsce określa u.p.s.w. Zgodnie z przepisami art. 3 przedmiotowej ustawy w obrocie może funkcjonować pięć rodzajów uczelni wyższych: uniwersytet, uniwersytet w danej dziedzinie, uniwersytet techniczny, politechnika oraz akademia. Uczelnia działa na podstawie ustawy oraz statutu. Statut nadawany jest uczelni przez senat, jako jej najwyższy organ, po zasięgnięciu opinii związków zawodowych funkcjonujących w uczelni.

Każda uczelnia wyższa składa się z podstawowych jednostek organizacyjnych, przez które należy rozumieć wydziały lub inne jednostki organizacyjne uczelni określone w statucie, prowadzące co najmniej jeden kierunek studiów, studia doktoranckie lub badania co najmniej w jednej dyscyplinie naukowej⁵. Podstawową jednostką organizacyjną, w tym jednostkę zamiejscową tworzy, przekształca i likwiduje rektor na mocy zarządzenia, po uprzednim zasięgnięciu opinii senatu⁶. Ogólny zapis omawianego przepisu wskazuje, że opinia senatu nie musi być pozytywna, by rektor mógł wydać akt o utworzeniu jednostki organizacyjnej. Niemniej bez takiej opinii akt prawny rektora

² M. Gajewska, K. Sobczak, *Edukacja filozoficzna – ścieżka edukacyjna*, Wydawnictwo Pedagogiczne Operon 2009, s. 12.

³ D. Antonowicz, *Uniwersytet przyszłości. Wyzwania i modele polityki*, Warszawa 2005.

⁴ M. Stachowiak-Kudła, *Autonomia szkół wyższych a instytucjonalne mechanizmy zapewnienia jakości w Polsce i wybranych państwach europejskich*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.

⁵ Art. 2 ust. 1 pkt 29 u.p.s.w.

⁶ Art. 84 ust. 1 u.p.s.w.

w tym przedmiocie byłby nieważny. Powyższe zostało wprowadzone nowelizacją⁷ z dnia 18 marca 2011 r. Przed nowelizacją w uczelniach publicznych to senat uczelni posiadającej co najmniej cztery uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora, a przypadku uczelni artystycznej – dwa uprawnienia, tworzył, przekształcał lub likwidował podstawową jednostkę organizacyjną. W pozostałych uczelniach takie czynności dokonywał minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego na wniosek właściwego senatu uczelni.

Ustawodawca przewidział również możliwość funkcjonowania w uczelni innej jednostki organizacyjnej niż podstawowa, zamiejscowa czy międzyobszarowa. Jej utworzenie, przekształcenie i likwidacja następuje na zasadach określonych w statucie. Senat zatem może w statucie zawrzeć regulacje mniej restrykcyjne, odnoszące się do funkcjonowania innych jednostek. Przykładowo statut może przewidywać, że akt rektora o utworzeniu, przekształceniu lub likwidacji innej jednostki nie wymaga uprzedniej opinii senatu. Inną jednostką organizacyjną uczelni wyższej jest właśnie UTW.

3. Uniwersytet Trzeciego Wieku – zagadnienie teoretyczne

Pierwszy UTW powstał we Francji w 1973 roku z inicjatywy prof. Pierre'a Vellas'a. Dwa lata później powołano Międzynarodowe Stowarzyszenie Uniwersytetów Trzeciego Wieku (AIUTA), skupiające tego typu uniwersytety z całego świata. „Jego celem jest promowanie edukacji osób starszych, wymiana wiedzy i doświadczeń pomiędzy uniwersytetami z różnych krajów, również prowadzenie badań na temat edukacji dorosłych”⁸.

W Polsce pierwszy UTW powstał w 1975 roku w Warszawie jako Studium III Wieku, a jego pomysłodawczynią była prof. Halina Szwarc. W ten sposób Polska stała się trzecim krajem na świecie, w którym ruch UTW zaczął się rozwijać. Celem pierwszego UTW było: włączenie osób starszych do systemu kształcenia ustawicznego, aktywizacja intelektualna, psychiczna i fizyczna słuchaczy, opracowanie metod edukacji i wdrożenie profilaktyki gerontologicznej, prowadzenie obserwacji i badań naukowych. Drugi polski UTW powstał w 1976 roku we Wrocławiu z inicjatywy różnych organów ówczesnej administracji. Ideę wsparł Uniwersytet Wrocławski oraz Akademia Wychowania Fizycznego.

Organizatorzy i kierownictwo UTW w Polsce spostrzegli konieczność powołania wspólnej organizacji zrzeszającej ich uczelnie, której celem miałyby być koordynowanie systemu UTW. Odpowiedzią na ten postulat było utworzenie Sekcji Uniwersytetów

⁷ Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2011 r. Nr 84, poz. 455.

⁸ UTW w Polsce, www.utw.pl (dostęp: 12.05.2014).

Trzeciego Wieku przy Polskim Towarzystwie Gerontologicznym (PTG) zatwierdzone w trakcie walnego zgromadzenia PTG w 1981 r. Sekcja polskich UTW należy do AIUTA.

Funkcjonowanie UTW jest odpowiedzią na przemiany ustrojowe i gospodarcze, postęp techniczny i ekonomiczny, z których najmniej skorzystali dzisiejsi seniorzy. Często osoby te musiały rezygnować z dalszej edukacji z przyczyn ekonomicznych czy losowych, w efekcie czego nie miały możliwości zaspokoić następujących potrzeb: samokształcenia, poznawania środowiska, poszerzania wiedzy i umiejętności, wykonywania społecznie użytecznych działań, bycia uznanym za część społeczeństwa, grupy, wypełnienia wolnego czasu, utrzymywania więzi towarzyskich, stymulacji psychicznej i fizycznej.

W mojej ocenie, cele UTW powinny obecnie zostać rozszerzone na wszystkie osoby dorosłe, a nawet na wszystkie osoby zainteresowane usługami świadczonymi przez UTW. Rola UTW bowiem powinna być uniwersalizowana, tak jak i sama nauka ma charakter uniwersalny, mając też na względzie fakt postępującego starzenia się społeczeństwa. Współcześnie cele UTW uległy poszerzeniu, ale ich oferta nadal skierowana jest głównie do seniorów. Stanowią odpowiedź na ich potrzeby oraz swoistą rekompensatę dla nich i obejmują:

1. upowszechnianie inicjatyw edukacyjnych,
2. aktywizację intelektualną, psychiczną, społeczną i fizyczną osób starszych,
3. poszerzanie wiedzy i umiejętności seniorów,
4. ułatwianie kontaktów z instytucjami takimi jak służba zdrowia, ośrodki kultury, ośrodki rehabilitacyjne i inne,
5. angażowanie słuchaczy w aktywność na rzecz otaczającego ich środowiska,
6. podtrzymywanie więzi społecznych i komunikacji międzyludzkiej wśród seniorów.

4. Wybrane doświadczenia zagraniczne

Pierwszy UTW, jak już zostało wspomniane, powstał w 1973 roku we Francji, założony przez Pierre'a Vellas'a⁹. Idea UTW narodziła się po pierwsze ze względu na coraz gwałtowniejszy proces starzenia się ludności, który na zachodzie Europy zaczął się już wiele lat wcześniej niż w Polsce, a po drugie, na coraz głośniejsze postulaty reformy szkolnictwa wyższego, zgłaszane przez studentów. Odpowiedzią na powyższe stało się otwarcie uczelni na inne grupy wiekowe, w tym na osoby starsze. Na wybranych kierunkach studiów młodzi studenci mieli się uczyć z osobami dorosłymi, które mogłyby się z nimi dzielić swoją wiedzą i doświadczeniem¹⁰.

⁹ L. Zan, *Die akademische Seniorenbildung. Eine historische Bilanz in methodisch-didaktischer Abricht*, Weinheim: Deutscher Studien Verlag 1993, s. 350.

¹⁰ O. Czerniawska, *Edukacja osób Trzeciego Wieku*, [w]: Wujek T. (red.), *Wprowadzenie do andragogiki*, Wydawnictwo ITE, Warszawa 1996, s. 232–233.

Przez wiele lat swojego istnienia francuskie UTW przekształcają się w jednostki otwarte dla wszystkich grup wiekowych (*Université Tous Âges*). „Zmiany te wynikały zarówno z rozwoju Centrów Dalszego Kształcenia na uniwersytetach, jak i z tendencji na rynku pracy. UTW funkcjonujące w Centrach Dalszego Kształcenia mogły łatwiej kontynuować działalność ze względu na korzystniejsze warunki materialne, jak i kadrowe. Centra te bowiem istnieją we wszystkich francuskich uniwersytetach”¹¹.

Idea uniwersytetu otwartego stanowi naturalne rozszerzenie oferty UTW, swoisty znak czasu służący tzw. wymianie międzygeneracyjnej. Na konferencji organizowanej przez Łódzki Uniwersytet Trzeciego Wieku w roku 2003, który *nota bene* od wielu lat współpracuje ze swoim odpowiednikiem w Lyonie, omówiono podstawowe zasady realizowanego we Francji programu kształcenia osób starszych. „Kształcenie to prowadzone jest w studium i umożliwia otrzymanie dyplomu kuratora społecznego. Program składa się ze szkolenia teoretycznego z zakresu takiej oto tematyki: doradztwa społecznego, wolontariatu, zagadnień prawnych, problematyki pokolenia młodych osób. Cykl kształcenia przewiduje również staż zawodowy. Otrzymanie dyplomu ma uprawniać osoby starsze do pracy na rzecz młodzieży, a także osób starszych mających ograniczone możliwości samodzielnego funkcjonowania”¹².

W Wielkiej Brytanii pierwszy UTW powstał w 1981 roku w Cambridge. Wypracowany tam model UTW zakładał zależność organizacyjną UTW od uczelni regularnych, ale oparty na samopomocy słuchaczy. „Model ten, nazywany modelem Cambridge, charakteryzuje się:

1. brakiem wsparcia ze strony wyższych uczelni,
2. samopomocą jako główną metodą kształcenia, brakiem podziału na studentów i wykładowców,
3. kładzeniem nacisku na eksperyment i nauczanie grupowe”¹³.

UTW w Wielkiej Brytanii może założyć każdy podmiot indywidualny i zorganizowany. „Oferta edukacyjna uniwersytetów jest zróżnicowana: wykładane są zarówno przedmioty akademickie, ale także prowadzone są zajęcia praktyczne. Program w znacznej mierze zależy od tego, czym interesują się studenci i jakie posiadają umiejętności. Niektóre uniwersytety współpracują ze szkołami wyższymi, większość jednak pozostaje zupełnie niezależnymi ośrodkami kształcenia ludzi starszych, spełniającymi oprócz funkcji poznawczych również integracyjne i terapeutyczne”¹⁴.

¹¹ J. Halicki, *Edukacja seniorów w aspekcie teorii kompetencyjnej. Studium historyczno-porównawcze*. Wydawnictwo Uniwersyteckie, Białystok 2000, s. 45.

¹² B. Ziębińska, *Rola i zadania osób starszych w środowisku lokalnym*, „Polityka Społeczna”, nr 7/2004, s. 37.

¹³ J. Halicki, *Informator Sekcji UTW przy PTG 2000/2001*, Warszawa 2000, s. 5.

¹⁴ E. A. Wesołowska, *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Toruniu*, „Edukacja Dorosłych”, nr 1/1994, s. 95.

Zajęcia w ramach brytyjskich UTW odbywają się w różnych miejscach, w pomieszczeniach uczelni instytucjonalnych, wynajętych czy w prywatnych domach słuchaczy. Lokalny system UTW nie stawia praktycznie żadnych obostrzeń względem słuchaczy, każdy bowiem może korzystać z ich oferty niezależnie od wieku. Finansowane są ze składek członkowskich, zaś władza publiczna dotuje tylko wybrane projekty w nich realizowane.

5. Wybrane doświadczenia polskie

W Polsce funkcjonują dwa modele UTW. Pierwszy to model francuski, określający minimalne wymagania, które placówki takie muszą spełnić, by móc posługiwać się nazwą Uniwersytet Trzeciego Wieku. Należą do nich: „lokalizacja placówki przy uczelni wyższej (najlepiej humanistycznej) jako jej część, w ramach zawartej z uczelnią umowy, czy też ścisłej współpracy z nią, bądź bezpośredniego patronatu uczelni. Mogą to być także placówki utworzone przy filiach tychże uczelni; wykładowcami tego typu uniwersytetów winni być wyłącznie pracownicy naukowcy uczelni wyższych; dodatkowym wymogiem formalnym ma być dogodna, pod względem komunikacji, lokalizacja, umożliwiająca dojazd pracowników naukowych danej uczelni na wykłady”¹⁵.

Nie zawsze powyższe wymagania mogą być spełnione, toteż rozwinął się drugi model UTW, który wskazuje, że każda działalność nakierowana na aktywizację osób starszych może być nazywana UTW. Jedynym wymaganiami jest zapewnienie wysokiego poziomu merytorycznego organizowanych zajęć i realizowanie klasycznych celów UTW. Wszelkie kryteria podmiotowe kandydatów na słuchaczy UTW każdy z nich ustala indywidualnie, co uzależnione jest przede wszystkim od możliwości finansowych UTW. Nabór kandydatów najczęściej odbywa się na podstawie rozmowy kwalifikacyjnej oraz wieku i wykształcenia.

5.1. Uniwersytet Trzeciego Wieku w Uniwersytecie Wrocławskim¹⁶

Obecny UTW w Uniwersytecie Wrocławskim działa na podstawie zarządzenia nr 39/99 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie powołania w Uniwersytecie Wrocławskim Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz zarządzenia nr 77/2007 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 26 września 2007 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Uniwersytecie

¹⁵ B. Ziębińska, *Uniwersytety Trzeciego Wieku jako instytucje przeciwdziałające marginalizacji osób starszych*, www.sbc.org.pl, s. 102 (dostęp 3.05.2014).

¹⁶ Na podstawie: www.utw.wroclaw.pl oraz Regulamin Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Uniwersytecie Wrocławskim, uchwała Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego nr 99/2007 z dnia 27 czerwca 2007 r. w sprawie uchwalenia regulaminu organizacyjnego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Uniwersytecie Wrocławskim, www.uni.wroc.pl (dostęp: 3.05.2014).

Wrocławskim. UTW przy Uniwersytecie Wrocławskim powstał w 1976 roku. Celem jego działania jest profilaktyka gerontologiczna, a w szczególności: zachowanie oraz zwiększenie sprawności intelektualnej, psychicznej i fizycznej słuchaczy oraz aktywizacja społeczna.

Uniwersytet Trzeciego Wieku w Uniwersytecie Wrocławskim to placówka propagująca wśród osób starszych interesujący sposób życia, umożliwiająca poszerzanie i gruntowanie wiedzy, poznawanie nauki, nawiązywanie nowych znajomości. Daje wsparcie, nobilituje, aktywizuje do pracy z samym sobą i drugim człowiekiem. Powyższe realizuje poprzez działalność edukacyjną i kulturową w zakresie: aktywizacji intelektualnej, kulturalnej i fizycznej słuchaczy, edukacji w zakresie języków obcych, inspirowanie twórczości słuchaczy i możliwość jej zaprezentowania w „Kurierze UTW”. Stanowi placówkę ćwiczeń i badań dla pracowników naukowych i studentów uczelni wrocławskich. Może współdziałać z domami pomocy społecznej, ośrodkami szkolno-wychowawczymi, szkołami i innymi jednostkami organizacyjnymi, ale tylko w zakresie realizacji swoich regulaminowych, ustrojowych celów.

Działalność UTW koncentruje się na:

- organizowaniu wykładów z różnych dziedzin nauki,
- organizowaniu zajęć seminaryjnych z dyscyplin objętych wykładami,
- rehabilitacji i rekreacji,
- organizowaniu lektoratów,
- organizowaniu sekcji i kół zainteresowań,
- samopomocy koleżeńskiej,
- działalności charytatywnej, zgodnej z możliwościami słuchaczy.

Słuchacze UTW dzielą się na zwyczajnych, wspierających i honorowych. Słuchaczem zwyczajnym może zostać osoba, która ukończyła 60 lat, w szczególnych wypadkach również osoba poniżej tego wieku, po złożeniu deklaracji przystąpienia wraz ze zdjęciem i wniesieniu stosownych opłat. Do drugiej grupy zalicza się osoby fizyczne albo prawne, które zainteresowane są działalnością UTW. Słuchaczem honorowym natomiast może zostać osoba fizyczna w uznaniu szczególnych zasług dla UTW lub działająca charytatywnie na rzecz osób starszych.

Sprawami organizacyjnymi uniwersytetu zarządza Kierownik powoływany przez Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego. Organem opiniotawczo-doradczym Kierownika jest Rada Naukowa, powoływana również przez Rektora.

Organami samorządu słuchaczy, współdziałającymi z Kierownikiem UTW, są Ogólne Zebranie Słuchaczy, Zarząd, Komisja Rewizyjna i Rada Słuchaczy. Kadencja każdego z tych organów trwa 4 lata. Ogólne Zebranie Słuchaczy jest najwyższym organem UTW funkcjonującym jak Walne Zgromadzenie w spółdzielni czy spółce kapitałowej. Zarząd

jest organem wykonawczym UTW, który ściśle współpracuje z Kierownikiem. Wybierany jest przez Zebranie Słuchaczy i składa się 9–11 osób. Komisję Rewizyjną w składzie 3–5 osób również wybiera Zebranie Słuchaczy. Jest organem nadzorczym nad funkcjonowaniem samorządu UTW, w szczególności Zarządu. Organem szczególnym jest Rada Słuchaczy. W jej skład wchodzi: przewodniczący sekcji tematycznych, kół zainteresowań skupiających co najmniej 6 osób oraz lektorzy. Stanowi z jednej strony organ doradczy Zarządu, z drugiej informujący Zarząd i słuchaczy o sprawach dotyczących funkcjonowania UTW.

5.2. UTW w Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu¹⁷

UTW w Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu (UE) został powołany na podstawie uchwały nr 68/2008 Senatu UE we Wrocławiu z dnia 26 września 2008 roku i stanowi ogólnouczelnianą jednostkę organizacyjną UE we Wrocławiu. W jego skład wchodzi oddziały we Wrocławiu i Bolesławcu. UTW prowadzi działalność w dziedzinie oświaty, ze szczególnym uwzględnieniem, ze względu na charakter uczelni, zagadnień ekonomicznych, kultury i zdrowia oraz profilaktyki gerontologicznej na rzecz swoich słuchaczy. Zgodnie z § 3 Regulaminu UTW: „Do zadań UTW należy w szczególności:

1. dbałość o zachowanie i powiększenie intelektualnej, psychicznej i fizycznej sprawności osób starszych,
2. edukacja ustawiczna seniorów [...],
3. krzewienie kultury fizycznej pod kierunkiem profesjonalnych instruktorów,
4. aktywizacja społeczna poprzez rozwijanie kontaktów i współpracy między społecznościami,
5. rozwijanie kół zainteresowań prowadzonych przez samych słuchaczy lub specjalistów z różnych dziedzin¹⁸.

Do grona słuchaczy, bez względu na wykształcenie, mogą kandydować osoby, które ukończyły 55. rok życia w roku kalendarzowym, w którym zgłosiły się do UTW, a jeżeli pozostaną wolne miejsca, również osoby młodsze, a także osoby, które zakończyły działalność zawodową oraz osoby niebędące słuchaczami innego uniwersytetu trzeciego wieku. Słuchacze UTW mogą uczestniczyć na zasadach wolnego słuchacza we wszystkich wykładach prowadzonych w UE.

Bezpośredni nadzór nad działalnością UTW sprawuje Prorektor ds. Dydaktyki UE. Oddziałem UTW organizacyjnie i administracyjnie kieruje Pełnomocnik Rektora ds. UTW. W każdym z oddziałów UTW działa Rada Naukowa powoływana przez Rektora na okres kadencji władz UE we Wrocławiu, jako organ opiniotwórczy i nadzoru.

¹⁷ Na podstawie Regulaminu UTW w Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu, www.ue.wroc.pl/uczelnia/2576/regulamin_utw.html (dostęp: 03.05.2014).

¹⁸ Par. 3 Regulaminu UTW, www.ue.wroc.pl/uczelnia/2576/regulamin_utw.html (dostęp: 03.05.2014).

Słuchacze UTW danego oddziału powołują Samorząd Słuchaczy, działający na podstawie regulaminu wewnętrznego, określonego przez słuchaczy i zatwierdzonego przez Prorektora ds. Dydaktyki, po uprzednim zaopiniowaniu przez Radę Naukową UTW. Kadencja Samorządu trwa dwa lata akademickie i wygasa z dniem powołania kolejnej Rady Naukowej. Samorząd Słuchaczy w składzie od 5 do 11 członków wybiera Ogólne Zebranie Słuchaczy. Do najważniejszych zadań Samorządu Słuchaczy należy: reprezentowanie interesów i stanowiska całej społeczności słuchaczy UTW, promowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu i zdrowego stylu życia, podejmowanie działań ułatwiających realizację edukacyjnych, kulturalno-rekreacyjnych i integracyjnych inicjatyw słuchaczy UTW.

5.3. Uwagi

Krótką analizą regulaminów dwóch wybranych, najprężniej we Wrocławiu działających UTW pozwala postawić kilka tez. Przede wszystkim za zbędne uważam stawianie wiekowych kryteriów przyjęcia w poczet słuchaczy UTW. Po pierwsze, dzisiaj starość nie ma wymiaru tylko wiekowego, ale raczej wymiar psychiczny, trudno bowiem jest określić kogoś jako osobę starszą, posługując się konkretną cezurą lat. Po drugie, należy dążyć do otwarcia omawianej instytucji na inne grupy wiekowe, zgodnie z francuskim modelem uniwersytetu otwartego.

Brak jest również szczegółowych regulacji w zakresie organizowania i funkcjonowania UTW, stąd też każdy UTW w Polsce jest unikalny. Każdy ma dowolnie kreowane zasady nadzoru nad jego funkcjonowaniem, zasady finansowania oraz kreowania organów wewnętrznych. Taki stan rzeczy koresponduje z zasadą autonomii uczelni.

Nie ma również ogólnych zasad, które normowałyby ofertę UTW. Analiza praktyki ich funkcjonowania wskazuje, że w zakresie dydaktycznych zainteresowań UTW znajdują się nauki humanistyczne i biologiczne, szczególnie związane z kulturą, historią, geografiami, biologią czy chemią, rzadziej nauki ścisłe.

Pamiętać należy, że słuchacze UTW nie są studentami. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 18k w związku z art. 2 ust. 1 pkt 5 u.p.s.w. studentem jest osoba kształcąca się na studiach wyższych, czyli studiach pierwszego stopnia, studiach drugiego stopnia lub jednolitych studiach magisterskich, prowadzonych przez uczelnię uprawnioną do ich prowadzenia. Student ma obowiązek uczestniczyć w określonych zajęciach dydaktycznych, uzyskiwać zaliczenia z przedmiotów, zdawać egzaminy oraz finalnie obronić pracę dyplomową. Nierealizowanie powyższych obowiązków może w ostateczności wiązać się z relegowaniem studenta z uczelni. Słuchacz UTW natomiast takich obowiązków nie ma, powinien uczestniczyć w zajęciach przewidzianych programem, swojej obecności zaś na UTW nie zwieńcza egzaminem dyplomowym. Wynika to z zupełnie innego charakteru działalności UTW, niemniej pewne standardy merytoryczne zachowane być muszą.

Pewne problemy sprawia również nazewnictwo UTW, słowo uniwersytet bowiem nadaje się dwojakie znaczenie, tj. szkoły wyższej prowadzącej studia wyższe oraz jednostki organizacyjnej szkoły wyższej. Podobny problem występuje w stosunku do pojęcia słuchacza, którym na gruncie u.p.s.w. jest osoba uczestnicząca w studiach podyplomowych.

6. Zakończenie

„Zadaniem Uniwersytetu jest zdobywanie prawd i prawdopodobieństw naukowych oraz krzewienie umiejętności ich dochodzenia. Rdzeniem i jądrem pracy uniwersyteckiej jest tedy twórczość naukowa, zarówno pod względem merytorycznym, jak i pod względem metodycznym. [...] W tym właśnie uwydatnia się charakter obiektywny badania naukowego, że nie przyjmuje ono rozkazów od żadnych czynników zewnętrznych i że nie chce służyć żadnym względom ubocznym, lecz że za panów swoich uznaje jedynie doświadczenie i rozumowanie i że jedno tylko ma zadanie: dochodzenie należycie uzasadnionych sądów prawdziwych albo przynajmniej jak najbardziej prawdopodobnych”¹⁹. Tak idee nowożytnego uniwersytetu przedstawił Kazimierz Twardowski, twórca filozoficznej Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, w swoim wykładzie *O dostojności uniwersytetu*, który wygłosił w 1933 roku, odbierając doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Poznańskiego.

Powyższe można również odnieść do UTW, z tym że jego rola jest nieco inna, gdyż obok uprawiania nauki mają one przede wszystkim integrować osoby dorosłe oraz zapewniać im możliwość polepszenia życia. Pamiętać również należy, że UTW nie jest uniwersytetem w rozumieniu u.p.s.w., a jedynie jednostką organizacyjną, najczęściej ogólnouczelnianą, danej szkoły wyższej, choć jego organami założycielskimi mogą być również inne podmioty.

Przez wiele lat swojego istnienia UTW uzyskały trwałe miejsce w środowisku naukowym. Kompleksowo również umożliwiają realizowanie celów uczelni wyższej. Pozwalają kadrze naukowej prowadzić zajęcia dydaktyczne z innymi odbiorcami, z osobami starszymi, umożliwiają również młodym naukowcom i studentom prowadzić swoje prace naukowe. Słuchacze natomiast mają szansę aktywizacji i integracji społecznej, ale często również dzielenia się swoją wiedzą i umiejętnościami z prowadzącymi czy innymi słuchaczami.

Idea i istnienie, a wręcz rozwój UTW w Polsce jest jednym z przejawów kreowania społeczeństwa obywatelskiego, którego jednym z zadań jest właśnie integracja przedstawicieli różnych grup wiekowych. Należy jednak podjąć prace nakierowane na przekształcenie UTW w instytucje otwarte na wszystkie grupy wiekowe. Sądzę również, że właściwe organy państwa powinny wykazać większą aktywność w promowaniu tej idei.

¹⁹ K. Twardowski, *O dostojności Uniwersytetu – The majesty of the University* – reprint wraz z notą biograficzną Małgorzaty Nowak, UAM, Poznań 2011.